

ΟΜΙΛΟΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ 3ου ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (*)

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

1. δ, 2. γ, 3. α, 4. στ, 5. ζ

ΘΕΜΑ Α2

α. «Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων» (ΕΑΠ): Η ελληνική κυβέρνηση, μπροστά στο τεράστιο έργο της περίθαλψης και αποκατάστασης των προσφύγων που έπρεπε να αναλάβει, ζήτησε τη βοήθεια της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ). Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, το Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ), με έδρα την Αθήνα. Βασική αποστολή της ήταν να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση. Η ΕΑΠ λειτούργησε μέχρι το τέλος του 1930. Με ειδική σύμβαση μεταβίβασε στο Ελληνικό Δημόσιο την περιουσία της, καθώς και τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει απέναντι στους πρόσφυγες. [σελ. 153, 156]

β. «Γενική Διεύθυνση Ανταλλαγής Πληθυσμών»: Το έργο της εκτίμησης της αξίας των εκατέρωθεν περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν ανέλαβε η Μικτή Επιτροπή. Για να βοηθήσει το έργο της ελληνικής αντιπροσωπείας, στη Μικτή Επιτροπή συστάθηκε το 1924 η Γενική Διεύθυνση Ανταλλαγής Πληθυσμών που υπαγόταν στο Υπουργείο Γεωργίας. Για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της, ιδρύθηκαν κατά τόπους Γραφεία Ανταλλαγής Πληθυσμών. [σελ. 160]

γ. «Οργανικός Νόμος» (1900): Ένα σοβαρό ζήτημα, που αντιμετωπίστηκε με επιτυχία [από την πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας], ήταν το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του. [σελ. 208]

ΘΕΜΑ Β1

Το πρώτο διάστημα [μετά τη Μικρασιατική καταστροφή], οι περισσότεροι πρόσφυγες ανέχονταν τις αντίξοες συνθήκες διαβίωσης, θεωρώντας προσωρινή την παραμονή τους στην Ελλάδα. Πίστευαν ότι δεν θα αργήσει η μέρα της επιστροφής. Η αίσθηση αυτής της προσωρινότητας καθυστερούσε, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, την κοινωνική και οικονομική τους ένταξη και την ταύτισή τους με το γηγενή πληθυσμό. Μετά την υπογραφή της Σύμβασης της Λοζάνης, οι πρόσφυγες άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι το όνειρο της επιστροφής δεν επρόκειτο να πραγματοποιηθεί. Στόχος τους τώρα έγινε η βελτίωση των συνθηκών της ζωής τους και η ενσωμάτωση στη νέα πατρίδα.

Όταν έγινε γνωστή η υπογραφή της Σύμβασης και οι όροι της, οι πρόσφυγες που βρίσκονταν στην Ελλάδα αντέδρασαν έντονα. Σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας συγκρότησαν συλλαλητήρια, διατρανώνοντας την απόφασή τους να εμποδίσουν την εφαρμογή της. Η πραγματικότητα όμως, όπως είχε διαμορφωθεί μετά την έξοδο χιλιάδων Ελλήνων από τις πατρογονικές εστίες τους και την άρνηση της Τουρκίας να δεχτεί την επιστροφή τους, ανάγκασε την ελληνική αντιπροσωπεία να συμφωνήσει. Εξάλλου η υπογραφή της Σύμβασης υποβοηθούσε τις βλέψεις των ηγετών των δύο χωρών (Βενιζέλου και Κεμάλ) για τη διασφάλιση και αναγνώριση των συνόρων τους, την επίτευξη ομοιογένειας και την απρόσκοπτη ενασχόληση με την εσωτερική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη. Σύμφωνη ήταν και η Κοινωνία των Εθνών. Οι πρόσφυγες έμειναν με την πικρία ότι το δίκαιο και τα συμφέροντά τους θυσιάστηκαν στο βωμό των συμφερόντων του ελληνικού κράτους. [σελ. 149, 151-152]

ΘΕΜΑ Β2

Σε γενικές γραμμές υπήρχε διαφορά νοοτροπίας και ιδιοσυγκρασίας μεταξύ προσφύγων και γηγενών. Οι γηγενείς αναφέρονταν συχνά στο ήθος των προσφύγων (κυρίως των αστών), στη ροπή τους για διασκέδαση και την κοσμοπολίτικη συμπεριφορά αυτών και των γυναικών τους. Οι πρόσφυγες από τη μεριά τους μιλούσαν για το χαμηλό μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των ντόπιων και πρόβαλλαν την ελληνικότητά τους, την οποία οι ντόπιοι συχνά αμφισβητούσαν.

Η διάσταση προσφύγων και γηγενών εκφράστηκε κυρίως:

- **Στην οικονομική ζωή.** Υπήρχε ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας, στην ιδιοκτησία της γης και σε άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες.
- **Στην πολιτική ζωή.** Πριν ακόμη από την παροχή στέγης και εργασίας, οι πρόσφυγες απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια και πολιτικά δικαιώματα. Εντάχθηκαν στο κόμμα του Βενιζέλου τόσο ως ψηφοφόροι όσο και ως πολιτευτές, βουλευτές και υπουργοί. Οι αντιβενιζελικοί και ο αντιβενιζελικός τύπος καλλιεργούσαν το μίσος εναντίον τους.
- **Στην κοινωνική ζωή.** Οι πρόσφυγες που κατοικούσαν στους συνοικισμούς ήταν απομονωμένοι, δεν είχαν συχνές επαφές με ντόπιους και προτιμούσαν να συνάπτουν γάμους μεταξύ τους. Δεν συνέβαινε το ίδιο με τους πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν μέσα στις πόλεις ή τα χωριά. Ο χώρος εργασίας, το σχολείο, η εκκλησία και κυρίως η γειτονιά έδιναν ευκαιρίες επικοινωνίας με τους ντόπιους. Σιγά-σιγά άρχισαν να συνάπτονται μικτοί γάμοι, που με την πάροδο του χρόνου γίνονταν όλο και περισσότεροι.

Η αντίθεση μεταξύ προσφύγων και γηγενών, σε ελάχιστες περιπτώσεις πήρε τη μορφή ανοικτής σύγκρουσης. Ο όρος «πρόσφυγας», όμως, είχε στην κοινή συνείδηση υποτιμητική σημασία, για πολλά χρόνια. Η διαχωριστική γραμμή μεταξύ προσφύγων και γηγενών έπαψε να υπάρχει μετά τη δεκαετία του 1940. Αλλά και από πιο πριν οι πρόσφυγες πρώτης γενιάς και

αργότερα τα παιδιά και τα εγγόνια τους συμμετείχαν σε όλες τις δραστηριότητες στη νέα πατρίδα τους. [σελ. 165-166]

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Γ1

[σελ. 166-167, Ο πληθυσμός της Ελλάδας ... στον εθνικό κορμό]

Η Μικρασιατική καταστροφή επηρέασε σημαντικά την πορεία του ελληνικού έθνους στη σύγχρονη εποχή. Ορισμένοι την παραλλήλισαν με την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1453, ενώ άλλοι θεώρησαν το 1922 ως αφετηρία της νέας Ελλάδας. Το προσφυγικό ζήτημα, ως συνέπεια της Μικρασιατικής καταστροφής, αποτέλεσε για την Ελλάδα ένα οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό ζήτημα μεγάλης σπουδαιότητας, με επιπτώσεις σε όλους τους τομείς της ζωής του νεοελληνικού έθνους.

Ο πληθυσμός της Ελλάδας αυξήθηκε από το 1920 έως το 1928 περίπου κατά 20%. Αυξήθηκε επίσης κατά πολύ ο βαθμός αστικοποίησης του κράτους. Κατά την ίδια περίοδο, ο πληθυσμός της ευρύτερης περιοχής της πρωτεύουσας διπλασιάστηκε. Σύμφωνα με τον Gunnar Hering, η αστικοποίηση του πληθυσμού δημιούργησε προβλήματα επισιτισμού και οι θέσεις εργασίας ήταν ελάχιστες. Επίσης, έντονο ήταν το πρόβλημα στέγασης καθώς μεταξύ των ετών 1907-1920 και 1920-1924 ο αριθμός των κατοίκων διπλασιάστηκε στην Αθήνα και στον Πειραιά. Το 1918 μια κατοικία αναλογούσε σε δέκα κατοίκους, ενώ το 1924 η κατάσταση επιδεινώθηκε αφού οικοδομήθηκαν μόνο οι μισές κατοικίες από όσες χρειαζόνταν. Η δημιουργία μάλιστα προσφυγικών συνοικισμών γύρω από την Αθήνα και τον Πειραιά έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στη διαμόρφωση του ενιαίου πολεοδομικού συγκροτήματος, όπως το ξέρουμε σήμερα. Εκτός από την Αθήνα, τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη, υπήρξαν και άλλα αστικά κέντρα που διογκώθηκαν εξαιτίας της εγκατάστασης προσφύγων σε αυτά.

Σημαντικότερες ήταν οι επιπτώσεις από την άφιξη των προσφύγων στην εθνολογική σύσταση του πληθυσμού της Ελλάδας. Το 1920 η Ελλάδα είχε 20% μη Έλληνες ορθόδοξους, ενώ το 1928 μόλις 6%. Ο ελληνικός πληθυσμός της Δυτικής Θράκης και της Ηπείρου αυξήθηκε, ενώ η Κρήτη, η Λέσβος και η Λήμνος εξελληνίστηκαν πλήρως. Ο Morgenthau επιβεβαιώνει αυτή την άποψη αφού αναφέρει ότι οι Έλληνες είχαν ενοποιηθεί τόσο στον κορμό της Βαλκανικής όσο και στα νησιά του Αιγαίου και όλα τα ξένα στοιχεία είχαν απομακρυνθεί, ιδιαίτερα από την Κρήτη, τη Χίο, τη Σάμο και τη Μυτιλήνη. Η κυριότερη όμως μεταβολή στην εθνολογική σύσταση λόγω της εγκατάστασης των προσφύγων συνέβη στη Μακεδονία. Το ποσοστό των μη Ελλήνων ορθοδόξων που ήταν 48% το 1920, έπεσε στο 12% το 1928. Ο Πάλλης στη «Στατιστική μελέτη περί των φυλετικών μεταναστεύσεων Μακεδονίας και Θράκης κατά την περίοδο 1912-1924» αναφέρει ότι μετά την Μικρασιατική καταστροφή η Μακεδονία έγινε καθαρά ελληνική σε αντίθεση με την Ανατολική Θράκη, η οποία ερήμωσε πλήρως από Έλληνες. Έτσι στη Μακεδονία, ενώ το 1912 οι Έλληνες αποτελούσαν το 43% του πληθυσμού και οι αλλόφυλοι το 57%, μετά την άφιξη των προσφύγων τα ποσοστά αυτά ήταν 88% και 12% αντίστοιχα. Την άποψη αυτή επιβεβαιώνει και ο Morgenthau, αναφέροντας ότι οι Τούρκοι και οι Βούλγαροι οι οποίοι κρατούσαν ανοιχτό το Μακεδονικό ζήτημα, είχαν επιστρέψει πλέον στις πατρίδες τους. Η ενίσχυση του ελληνικού χαρακτήρα της Μακεδονίας είχε μεγάλη σημασία για τη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδας, αφού καμιά χώρα δεν θα

μπορούσε να διεκδικήσει εθνικά δικαιώματα στη περιοχή, στηριζόμενη στον πληθυσμό. Εξάλλου, αραιοκατοικημένες περιοχές της Βόρειας Ελλάδας, κάποιες από αυτές παραμεθόριες, εποικίστηκαν από πρόσφυγες. Με τον τρόπο αυτό κατοχυρώθηκαν οι νέες περιοχές που ενώθηκαν με την Ελλάδα μετά τους Βαλκανικούς πολέμους και ενσωματώθηκαν στον εθνικό κορμό.

Επομένως, η άφιξη των προσφύγων βοήθησε πολύ στην ενοποίηση των Ελλήνων και στη διατήρηση της εδαφικής τους ακεραιότητας. Ωστόσο, δεν έλειψαν τα προβλήματα επισιτισμού και στέγασης ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις, καθώς ο αριθμός των προσφύγων ήταν δυσανάλογα μεγάλος.

ΘΕΜΑ Δ1

[σελ. 206-207, Μέσα σε μια απεριγραπτη φρενίτιδα ... ο Ελευθέριος Βενιζέλος]

Μέσα σε μια απεριγραπτη φρενίτιδα ενθουσιασμού ο εντολοδόχος των Μεγάλων Δυνάμεων πρίγκιπας Γεώργιος ανέλαβε τα καθήκοντά του στις 9 Δεκεμβρίου 1898. Ο Γάλλος Ναύαρχος Ποττιέ, υπό την ιδιότητά του ως Προέδρου του Συμβουλίου των Ναυάρχων, παρέδωσε επίσημα στο Γεώργιο τη διοίκηση της Κρήτης. **Συγκεκριμένα οι υποναύαρχοι της Ιταλίας, της Μεγάλης Βρετανίας, της Ρωσίας και ο αντιναύαρχος της Γαλλίας Ποττιέ, απευθυνόμενοι στον κρητικό λαό, αναγνώρισαν ότι ήταν πλέον η κατάλληλη στιγμή να αυτονομηθεί η Κρήτη. Ο Γεώργιος θα αναλάμβανε τα καθήκοντά του ως Ύπατος Αρμοστής για τρία χρόνια αναγνωρίζοντας την σουλτανική επικυριαρχία και την τουρκική σημαία. Ταυτόχρονα ο πρίγκιπας θα φρόντιζε αμερόληπτα για την ευδαιμονία, την ειρήνη και την ευημερία του νησιού και θα προστάτευε τη ζωή, την τιμή και την περιουσία των πολιτών του. Οι πολίτες με τη σειρά τους θα έπρεπε να είναι αφοσιωμένοι στον πρίγκιπα και να του παρέχουν την βοήθειά τους.** Τα πλοία των Δυνάμεων της Διεθνούς Προστασίας χαιρέτισαν τη σημαία της Κρητικής Πολιτείας και ο Ύπατος Αρμοστής απηύθυνε το πρώτο του διάγγελμα προς τον κρητικό λαό. Η κρητική σημαία υψώθηκε στο φρούριο του Φιρκά, ενώ η τουρκική διατηρήθηκε μόνο στο φρούριο της Σούδας, ως τελευταίο σύμβολο της τουρκικής επικυριαρχίας στην Κρήτη. Το νησί τέθηκε υπό διεθνή προστασία.

Οι ξένοι Ναύαρχοι αναχώρησαν την επομένη (10 Δεκεμβρίου) και αμέσως άρχισε με γοργούς ρυθμούς το δυσχερές έργο της οργάνωσης του νέου πολιτικού σχήματος, που ονομάστηκε *Κρητική Πολιτεία*. Ορίστηκε μια 16μελής Επιτροπή από 12 χριστιανούς και 4 μουσουλμάνους, **(στην οποία συμμετείχε και ο Βενιζέλος)** για να εκπονήσει το σχέδιο του κρητικού συντάγματος, ενώ παράλληλα προχώρησαν οι πολιτικές πράξεις, χωρίς χρονοτριβή. **Ο Πετρίδης επιβεβαιώνει ότι μετά την άφιξη του Ύπατου Αρμοστή, συστάθηκε επιτροπή για την εκπόνηση Συντάγματος που θα ψήφιζε η Εθνοσυνέλευση.** Έναν ακριβώς μήνα μετά την εγκατάσταση του Ύπατου Αρμοστή, δημοσιεύτηκε το πρώτο σημαντικό διάταγμα «Περί συγκροτήσεως της Κρητικής Συνελεύσεως» και αμέσως προκηρύχθηκαν εκλογές για την ανάδειξη πληρεξουσίων. Στις εκλογές αυτές, **που διεξήχθησαν στις 24 Ιανουαρίου 1899** αναδείχθηκαν 138 χριστιανοί και 50 μουσουλμάνοι πληρεξούσιοι και η Κρητική Βουλή άρχισε τις εργασίες της στις 8 Φεβρουαρίου 1899. **Μάλιστα σύμφωνα με τον Βερέμη ο Βενιζέλος αναδείχτηκε αντιπρόσωπος Χανίων στη Γενική Συνέλευση των Κρητών.**

Το Σύνταγμα της Κρητικής Πολιτείας, που συντάχθηκε κατά το πρότυπο του ισχύοντος τότε ελληνικού συντάγματος, αφού εγκρίθηκε από το Συμβούλιο των Πρέσβων των Προστάτιδων Δυνάμεων στη Ρώμη, τέθηκε αμέσως σε εφαρμογή. **Σύμφωνα με τον Πετρίδη, το Κρητικό**

Σύνταγμα δημοσιεύτηκε στο υπ. αριθμ. 24 της 16^{ης} Απριλίου 1899, φύλλο της Εφημερίδας της Κρητικής Πολιτείας κι επικυρώθηκε από τον πρίγκιπα. Περιελάμβανε δέκα κεφάλαια κατανεμημένα σε 114 άρθρα και είχε ως βάση το ελληνικό Σύνταγμα του 1864, τον Οργανικό Χάρτη της Ανατολικής Ρωμυλίας και το σερβικό Σύνταγμα. Λίγες ημέρες αργότερα συγκροτήθηκε και ορκίστηκε η πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας, στην οποία Υπουργός Δικαιοσύνης ορίστηκε ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Σύμφωνα με τον Βερέμη η Συνέλευση επικύρωσε το Σύνταγμα το Μάρτιο του 1899 και ο Βενιζέλος ανέλαβε τα καθήκοντά του «επί τη ανωτέρα διεθύνσει της Δικαιοσύνης συμβούλου».

Η πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας, εργάστηκε με ζήλο και απέδωσε σε σύντομο χρονικό διάστημα σημαντικό έργο σε όλους τους τομείς. Ωστόσο ο συντηρητισμός του Συντάγματος, οι υπερεξουσίες του Ηγεμόνα και η διάσταση απόψεων Βενιζέλου-Γεωργίου για το θέμα της ένωσης οδήγησαν το νησί σε διχασμό που κορυφώθηκε με την Επανάσταση του Θερίσου.

(*) Οι ενδεικτικές απαντήσεις συντάχθηκαν από την ομάδα διδασκόντων του Τομέα Ιστορίας του Φροντιστηρίου **αξία** και αποτελούν πνευματική τους ιδιοκτησία. Η χρήση τους εκτός Φροντιστηρίου, επιτρέπεται μόνο για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Οποιαδήποτε άλλη χρήση ή αναπαραγωγή χωρίς άδεια, μπορεί να επιφέρει τις προβλεπόμενες από το Νόμο κυρώσεις.

